

Grażyna Gulińska
Kielce

WYBRANE PROBLEMY DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ BIBLIOTEK NAUKOWYCH KIELC

Problem usług informacyjnych świadczonych przez biblioteki¹ wydaje się być najważniejszym zadaniem powyższych placówek, zwłaszcza na początku XXI w., w którym decydującą rolę odgrywać będzie społeczeństwo informacyjne, czy też społeczeństwo ludzi uczących się².

Program „społeczeństwo informacyjne” już od kilku lat pojawia się w dokumentach Unii Europejskiej³. Społeczeństwo informacyjne jest bowiem jednym z celów strategicznych Unii na najbliższe lata⁴. Transformacja społeczeń-

¹ W poniższym artykule skoncentrowano się przede wszystkim na usługach informacyjnych świadczonych przez kieleckie biblioteki o charakterze naukowym: bibliotekę Wyższego Seminarium Duchownego, Wojewódzką Bibliotekę Publiczną, Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką oraz biblioteki państwowych wyższych uczelni, tj. Bibliotekę Główną Politechniki Świętokrzyskiej i Bibliotekę Główną Akademii Świętokrzyskiej. Nie przedstawiono w nim, ze względów merytorycznych, bibliotek szkolnych, chociaż autorka w pełni zdaje sobie sprawę z istotnego udziału tych placówek w tworzeniu społeczeństwa informacyjnego. Pominięto nadto kondycję bibliotek niepublicznych szkół wyższych, które – ze względu na właściciela – stanowią odrębną kategorię administracyjno-prawną.

² Profesor Elżbieta Barbara Zybert twierdzi, iż w stosunku do bibliotek pedagogicznych bardziej adekwatne jest określenie „społeczeństwo ludzi uczących się”. Zob. E. B. Zybert, *Biblioteki pedagogiczne w 2000 roku*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 11, s. 3.

³ Zob. *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 13 marca 1997 r. o społeczeństwie informacyjnym, kulturze i edukacji (tzw. Raport Morgana)*, w: J. Skrzypkowska, *Coś dla każdego: biblioteki publiczne i społeczeństwo informacyjne*, „EBIB” 1999, nr 8 [grudzień], <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebibo8/skrzypko.htm>

⁴ S. Krzywicki, *Program „Społeczeństwo informacyjne” wielką szansą dla bibliotek i instytucji kultury*, „Bibliotekarz” 2002, nr 12, s. 16–17. Chodzi tutaj o szósty program wspólnotowy, który przyjęła Unia Europejska. Jego zadaniem jest dofinansowanie projektów związanych z nowymi technologiami o priorytecie tematycznym „technologie społeczeństwa informacyjnego”; *Rezolucja Parlamentu Europejskiego o roli bibliotek we współczesnym świecie*, „Przeгляд Biblioteczny” 1998, z. 4, s. 397–398; *Biblioteki publiczne w społeczeństwie informacyjnym*,

stwa europejskiego w globalne społeczeństwo informacyjne to zadanie, które stoi również przed naszym krajem. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej pociągnie za sobą konieczność podjęcia przez rząd polski działań na rzecz tworzenia tegoż społeczeństwa. Stąd też Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 14 lipca 2000 r. podjął uchwałę w tej sprawie⁵. Kolejnym krokiem ułatwiającym budowę ery informacyjnej jest dokument rządowy pt. „ePolska. Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006”⁶. W dokumencie tym nakreślono sześć celów, które składają się na kompleksowy plan zmierzający do budowy tego społeczeństwa. Są to następujące cele:

- 1) rozwój infrastruktury teleinformatycznej,
- 2) powszechny, tańszy, szybszy i bezpieczny Internet,
- 3) inwestowanie w ludzi i umiejętności,
- 4) stymulowanie lepszego wykorzystania technologii informacyjnych,
- 5) teleinformatyka na obszarach wiejskich,
- 6) rozwój radiofonii i telewizji cyfrowej⁷.

Niebagatelną rolę w procesie budowy społeczeństwa informacyjnego odgrywają i nadal będą odgrywać placówki biblioteczne. W tym kontekście refleksja nad stanem usług informacyjnych w placówkach bibliotecznych Kielc, a w szczególności w bibliotekach o charakterze naukowym, winna zainteresować nie tylko środowiska kształcące i wychowujące dzieci i młodzież, ale przede wszystkim lokalne władze samorządowe podejmujące od 1990 r. ważne decyzje prawne i finansowe rzutujące m.in. na kondycję organizacyjno-prawną i materialną bibliotek kieleckich oraz poziom oferowanych przez nich usług.

Aktualnie obowiązująca Ustawa o bibliotekach⁸ z 27 czerwca 1997 r. stwierdza, iż w grupie bibliotek naukowych znajdują się: Biblioteka Narodowa, biblioteki szkół wyższych, placówek PAN, jednostek badawczo-rozwojowych, niektóre biblioteki publiczne zaliczane do naukowych oraz inne biblioteki na-

„Przegląd Biblioteczny” 1999, z. 4, s. 357–358; *Edukacja – jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques’a Delorsa*, Warszawa 1998. Cyt. za: B. Howorka, „Społeczeństwo informacyjne”, „Bibliotekarz” 2002, nr 1, s. 3, 10.

⁵ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego w Polsce. „Monitor Polski” z 2000 r., nr 22, poz. 448.

⁶ B. Howorka: „Społeczeństwo...”, s. 3–10.

⁷ Tekst opracowany przez Ministerstwo Gospodarki, a pozyskany ze stron: www.mg.gov.pl Cyt. za: B. Howorka, „Społeczeństwo...”, s. 3–10. O społeczeństwie informacyjnym pisali również T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne*, Kraków 1999 oraz T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Warszawa–Kraków 1999.

⁸ Dz. U. nr 85, poz. 539.

ukowe. W grupie „inne biblioteki” znalazły się biblioteki zaliczone do naukowych na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 19 marca 1998 r. w sprawie zasad i trybu zaliczania bibliotek do bibliotek naukowych oraz ustalania ich wykazu⁹.

W cytowanej Ustawie określono również cele i zadania bibliotek naukowych, które:

- 1) służą potrzebom nauki i kształcenia, zapewniając dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań,
- 2) prowadzą działalność naukowo-badawczą w zakresie bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, a także w zakresie obsługiwanych przez nie dziedzin nauki¹⁰.

Jednak kryteria formalno-prawne nie są jedynymi, jakie winny spełniać placówki biblioteczne o charakterze naukowym. Do podstawowych cech bibliotek naukowych zalicza się charakter gromadzonych zbiorów, odpowiedni warsztat informacyjno-bibliograficzny, krąg odbiorców, a także kwalifikacje personelu. O powyższych wskaźnikach, a także szerzej o historycznych i prawno-organizacyjnych uwarunkowaniach działalności kieleckich bibliotek naukowych, a mianowicie Wyższego Seminarium Duchownego, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej, Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej oraz Biblioteki Głównej Akademii Świętokrzyskiej (byłej Wyższej Szkoły Pedagogicznej), pisałam w artykule pt. *Biblioteki naukowe Kielc*¹¹. Funkcjonowanie tych placówek zamknęłam rokiem 1980. W poniższym tekście skupiałam się przede wszystkim na jakości usług informacyjnych świadczonych przez przytoczone powyżej placówki oraz ustaleniu poziomu dostępu użytkowników do nowoczesnych technologii informacyjnych.

Najstarszą kielecką biblioteką o charakterze naukowym jest biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego działająca – podobnie jak Seminarium – od 1727 r.¹² Placówka ta w okresie PRL i później obsługiwała nie tylko studentów i wykładowców Seminarium. Z jej bogatych zbiorów korzystali i nadal korzystają studenci innych uczelni (najczęściej Akademii Świętokrzyskiej) oraz pracownicy naukowcy. W 2002 r. biblioteka liczyła 93 inkunabuły, około 10 000 starodruków oraz ponad 80 000 druków nowych. Posiadała też 1072 tytuły czasopism, w 2002 r. prenumerowano 85 periodyków. Podstawową for-

⁹ Dz. U. nr 44, poz. 269.

¹⁰ Dz. U. nr 85, poz. 539, art. 21.1.

¹¹ G. Gulińska, *Biblioteki naukowe Kielc*, „Studia Kieleckie” 1981, nr 2/30, s. 81–104.

¹² Zob. G. Gulińska, *Biblioteki naukowe...*, gdzie autorka przedstawiła dzieje biblioteki seminaryjnej i jej funkcjonowanie w latach 1727–1980.

mą uzupełniania zbiorów tej biblioteki jest zakup książek, lecz nie mniej istotne są również zapisy testamentalne zmarłych księży profesorów Seminarium Duchownego na rzecz biblioteki¹³.

Biblioteka Seminarium Duchownego posiada katalogi: alfabetyczny, obejmujący całość zbiorów (od połowy 2002 r. prowadzony jest jedynie katalog w formie elektronicznej), wydzielone katalogi alfabetyczne inkunabułów, starych druków, poloników, rękopisów, a także katalog działowy. Biblioteka dysponuje ponadto alfabetycznym katalogiem czasopism.

Począwszy od połowy lat 90. placówka ta jest systematycznie remontowana i rozbudowywana. Dzięki tym zabiegom zwiększyła się powierzchnia magazynowa, a tym samym poprawiła się ogólna sytuacja lokalowa biblioteki, która obecnie zajmuje nie tylko parter budynku Seminarium Duchownego (jak to było dotychczas), ale również częściowo pierwsze piętro. Wyposażenie biblioteki w sprzęt komputerowy prowadzone od połowy lat 90. umożliwiło opracowanie zbiorów w systemie MAK. Dotychczas w ten sposób opracowano ponad 20 000 woluminów¹⁴.

W 1996 r. biblioteka została podłączona do Internetu. Jednocześnie przystąpiła do Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES¹⁵. Umożliwiło to jej korzystanie z 10 baz danych zarejestrowanych w tej sieci, w tym z Centralnego Katalogu Książek, obejmującego opisy z katalogów bibliotek należących do FIDES¹⁶.

Biblioteka dysponuje ogółem 8 stanowiskami komputerowymi. Komputery, podobnie jak w innych bibliotekach, służą do tworzenia lokalnej sieci komputerowej, obsługi informacyjnej użytkowników, sporządzania zestawień bibliograficznych, głównie o tematyce teologiczno-filozoficznej, których rocznie opracowuje się tutaj kilkadziesiąt, a także do prac edytorskich¹⁷.

Placówka ta posiada dwie wydzielone czytelnie: jedna przeznaczona jest dla studentów teologii i profesorów Seminarium (znajduje się na I piętrze), druga licząca 12 miejsc przeznaczona jest również dla użytkowników z zewnątrz. W 2001 r. czytelnię odwiedziło 1750 osób, w tym 930 czytelników

¹³ A. Kaleta, *Historia w książkę wpisana. Z dziejów biblioteki seminaryjnej*, „Obecni”. Wydanie specjalne. 275 lat kieleckiego Seminarium Duchownego, Kielce 2002, nr 3, s. 92.

¹⁴ Powyższe informacje uzyskano w trakcie wywiadu przeprowadzonego 26 sierpnia 2003 r. z dyrektorem biblioteki ks. dr. A. Kaletą.

¹⁵ A. Kaleta, *Powstanie i rozwój biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1998, nr 4, s. 341.

¹⁶ Szczegółowy wykaz baz danych można znaleźć pod adresem internetowym: <http://www.fides.org.pl/cgi-bin/mak.www.exe> [dostęp 26.08.2003].

¹⁷ Biblioteka nie prowadzi szczegółowej statystyki dotyczącej liczby informacji udzielonych drogą elektroniczną, stąd w artykule podano jedynie wielkości szacunkowe.

świeckich i 820 duchownych, a w 2002 r. – 1893 osoby, w tym 993 świeckie i 900 duchownych. Książki wypożyczane są jedynie studentom i wykładowcom Seminarium.

W skład kadry omawianej placówki oprócz dyrektora wchodzi 3 osoby zatrudnione na pełnych etatach. W pracy pomagają też wolontariusze (3 osoby). Personel biblioteczny obsługuje zwiększającą się z roku na rok liczbę czytelników. Wśród nich sporą grupę stanowią absolwenci wydziałów teologicznych wyższych uczelni, w tym zwłaszcza Świętokrzyskiego Instytutu Teologicznego¹⁸.

Biblioteki publiczne, które od 1945 r. podlegały zmianom wynikającym m.in. z przekształceń w administracji terenowej, w 1990 r. wraz z wprowadzeniem reformy samorządowej przeszły pod zarząd samorządów terytorialnych. Prowadzenie bibliotek i ich finansowanie stało się zadaniem własnym gminy¹⁹.

Zmiany organizacyjne w bibliotekarstwie publicznym przyniosły ze sobą zarówno zjawiska pozytywne (większa aktywność bibliotekarzy, wzrost ich kwalifikacji, nowoczesne wyposażenie na razie niektórych tylko placówek), jak i negatywne w postaci materialnej i organizacyjnej degradacji większości bibliotek, głównie na wsi oraz prawie całkowity rozpad więzi organizacyjnych i funkcjonalnych przy względnie spójnej wcześniejszej sieci²⁰.

Z powyższymi problemami borykała się również Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach. Nieodpowiednia baza lokalowa, mocno ograniczone nakłady finansowe na zakup książek i czasopism oraz na unowocześnienie wyposażenia, niezdecydowanie postępująca komputeryzacja – to główne przeszkody utrudniające działalność publicznych bibliotek samorządowych zarówno w Kielcach, jak i w województwie świętokrzyskim.

Wyposażenie WBP w sprzęt komputerowy w 2002 r. określono na poziomie 13% (w stosunku do przewidywanych 100%), co niestety klasyfikuje tę

¹⁸ Utworzone 1 września 1982 r. Studium Teologiczne w Kielcach decyzją Biskupa Ordynariusza K. Ryczana zostało przekształcone 14 września 1993 r. w Świętokrzyski Instytut Teologiczny działający w ramach Wydziału Teologii KUL. Ogółem studia teologiczne w Kielcach ukończyło w tym okresie 1400 osób, z tego 327 uzyskało dyplom akademicki. Około 80% absolwentów Instytutu pracuje w katechizacji. Zob. *Teologia dla świeckich. Z ks. dyr. Świętokrzyskiego Instytutu Teologicznego rozmawiają R. Duda i M. Hołda*, „Obecni”. Wydanie specjalne, Kielce 2002, nr 3, s. 93–99.

¹⁹ Ustawa z 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym. Dz. U. 1990, nr 16, poz. 95. Ustawa z 17 maja 1990 roku o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczegółowych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw. Dz. U. 1990, nr 34, poz. 198 i nr 43, poz. 253.

²⁰ Na problemy te zwrócił uwagę J. Maj w artykule pt. *Ocena aktualnej sytuacji bibliotek publicznych w Polsce*, „Bibliotekarz” 2003, nr 1, s. 2.

placówkę na ostatnim miejscu wśród innych bibliotek wojewódzkich w kraju²¹. Ważną rolę w działalności informacyjnej bibliotek, nie tylko publicznych, odgrywa obecnie Internet. Wykorzystywany jest głównie jako źródło informacji o zbiorach i bazach katalogowych innych bibliotek. Bazy danych dostępne w lokalnej sieci komputerowej WBP w Kielcach, a także działalność informacyjno-bibliograficzną tej placówki autorka niniejszego tekstu zaprezentowała w artykule szczegółowo omawiającym uwarunkowania, w jakich aktualnie funkcjonuje kieleckie bibliotekarstwo publiczne²².

W latach 2000–2002 czytelnikom korzystającym z sieci Internet udzielono od 69 porad w 2000 r. do 161 w 2001 i 93 w 2002. Z kolei w 2001 r. na potrzeby użytkowników wykonano 1170 wydruków z baz własnych WBP w Kielcach, baz Biblioteki Narodowej oraz z bazy Lex. W 2002 r. liczba wydruków wyniosła 489²³.

Z kolei w całym województwie świętokrzyskim w 2002 r. jedynie 29 bibliotek publicznych wykorzystywało komputer w swojej działalności, a tylko 9 spośród nich posiadało dostęp do Internetu²⁴. Żadna z bibliotek wiejskich w omawianym województwie nie była podłączona do sieci internetowej. Jak zauważyli również inni badacze tego problemu, sytuacja powyższa źle rokuje na przyszłość. W skali kraju zaledwie 0,63% bibliotek wiejskich świadczy usługi za pośrednictwem Internetu, podczas gdy dostęp do tej usługi w dobie społeczeństwa informacyjnego powinien być powszechny i bezpłatny²⁵.

Biblioteki pedagogiczne stanowią kolejną grupę instytucji charakteryzowanych pod względem dostępu do informacji. Jak czytamy w Ustawie o bibliotekach z 1997 r., prowadzą one działalność służącą potrzebom oświaty i wychowania, w tym kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej²⁶.

Sytuację bibliotek pedagogicznych w Polsce w 2000 r. przybliżył artykuł Elżbiety Barbary Zyberty, który powstał na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w r. szk. 1999/2000²⁷. Stan pedagogicznych placówek biblio-

²¹ E. Górska, K. Winogrodzka, *Raport o stanie komputeryzacji bibliotek publicznych 2002*, „Bibliotekarz” 2002, nr 7/8, s. 3.

²² G. Gulińska, J. Konopka, *Biblioteki publiczne w społeczeństwie informacyjnym – uwagi i refleksje (na przykładzie działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach)*, „Studia Kieleckie”. Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza, Kielce 2002, nr 2, s. 37–49.

²³ „Sprawozdania i Materiały za rok 2000”, Kielce 2000, nr 13, s. 13; „Sprawozdania i Materiały za rok 2001”, Kielce 2002, nr 14, s. 11; „Sprawozdania i Materiały za rok 2002”, Kielce 2003, nr 15, s. 10.

²⁴ A. Dąbrowski, *Patrząc z nadzieją w przyszłość*, „Sprawozdania i Materiały za rok 2002”, Kielce 2003, nr 15, s. 5–6.

²⁵ E. Górska, K. Winogrodzka, *Raport o stanie...*, s. 4.

²⁶ Dz. U. nr 85, poz. 539, art. 22.2.

²⁷ E. B. Zyberty, *Biblioteki pedagogiczne...*, s. 3–8.

tecznych, jaki się wyłania po lekturze powyższego materiału, nie napawa optymizmem, a stwierdzenie to dotyczy również Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach. Biblioteka ta nie należy do największych krajowych placówek tego typu ani pod względem zgromadzonych w tej sieci zbiorów, zatrudnionego personelu, czy liczby korzystających z jej usług czytelników²⁸. Ogółem w województwie świętokrzyskim w 2000 r. funkcjonowało 13 bibliotek pedagogicznych, w tym 12 filii zlokalizowano w powiatach, co sytuuje nasze województwo w grupie najslabiej wyposażonych w tego typu placówki w Polsce. W tym samym 2000 r. biblioteki pedagogiczne województwa świętokrzyskiego zatrudniały 63 pracowników i znalazły się pod tym względem na ostatnim miejscu w kraju.

Podobnie trudną sytuację odnotowano w zakresie liczby posiadanych zbiorów (województwo świętokrzyskie znalazło się na przedostatnim miejscu pod tym względem wśród innych województw), czy też wyposażenia w sprzęt komputerowy (w 2000 r. żadna filialna biblioteka w omawianym województwie nie miała dostępu do Internetu)²⁹. W komputery najlepiej wyposażone były wojewódzkie biblioteki pedagogiczne.

Ważną cezurą w działalności informacyjnej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej stał się rok 2000, chociaż sprzęt komputerowy w tej placówce zaczęto nabywać w drugiej połowie lat 90. W tym okresie w Wydziale Informacyjno-Bibliograficznym charakteryzowanej placówki zainstalowano 3 stanowiska komputerowe, w tym dwa z nich od lutego 2003 r. posiadały dostęp do Internetu. Pozwoliło to na korzystanie z elektronicznych baz danych zarówno Biblioteki Narodowej, jak i własnych. Od 2001 r. w PBW tworzone są w formie elektronicznej katalogi książek i czasopism. Wprowadzono w ten sposób około 80% tytułów, sporządzono też kartotekę zagadnieniową z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii i metodyki nauczania poszczególnych przedmiotów (prowadzona jest od początku 2003 r.).

Biblioteka założyła swoją stronę internetową (www.pbw.kielce.pl), gdzie można znaleźć kartotekę elektroniczną i zestawienia bibliograficzne – w latach 2000–2003 – wykonano ich w sumie 22. Liczbę informacji udzielonych czytelnikom indywidualnym w Wydziale Informacyjno-Bibliograficznym w latach 2000–2003 przedstawia tabela 1.

Czytelnicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach od czerwca 2001 r. mogli ponadto korzystać z usług nowo utworzonej Czytelni Internetowej. Wyposażono ją w 4 stanowiska komputerowe. W drugim półroczu 2001 r.

²⁸ W poniższym artykule pominięto problem funkcjonowania powiatowych bibliotek pedagogicznych w województwie świętokrzyskim, ponieważ temat ten wymaga odrębnego opracowania.

²⁹ Por. E. B. Zybert, *Biblioteki pedagogiczne...*, s. 3–8.

Tabela 1. Usługi informacyjne świadczone przez Wydział Informacyjno-Bibliograficzny PBW w Kielcach w latach 2000–2003.

Rok	Liczba użytkowników korzystających z elektronicznych źródeł informacji w Wydziale Informacyjno-Bibliograficznym PBW w Kielcach	Procent wszystkich korzystających z usług Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego PBW w Kielcach
2000	310	25%
2001	520	33%
2002	1 300	50%
I poł. 2003	6 000	50%

Źródło: Informacji powyższych w sierpniu 2003 r. udzieliła autorce mgr Bożena Lewandowska, kierownik Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego PBW w Kielcach.

z tej formy obsługi informacyjnej skorzystało 21 osób, w 2002 – 430, a w pierwszym półroczu 2003 r. już 450 osób³⁰.

Jak z powyższych danych wynika, zwiększająca się, szczególnie w ostatnim okresie, liczba czytelników korzystających z informacji elektronicznej daje podstawę do rozszerzenia procesu komputeryzacji, szczególnie w Wydziale Informacyjno-Bibliograficznym, poprzez wyposażenie go w kolejne stanowiska komputerowe, a w dalszej perspektywie poddanie procesowi komputeryzacji również innych czynności bibliotecznych. Konieczne na ten cel środki finansowe winny się znaleźć w gestii Sejmiku Samorządowego Województwa Świętokrzyskiego, który odpowiedzialny jest za funkcjonowanie tej ważnej dla miasta i regionu placówki. Biblioteki pedagogiczne ze swoim zapleczem naukowym i metodycznym świadczą przecież usługi dla całego środowiska oświatowego. W integrującej się Europie są i nadal mają być instytucjami uczestniczącymi w procesie edukacji, zwłaszcza w zakresie wyrównywania standardów wykształcenia³¹.

Dostosowanie działalności bibliotek pedagogicznych, zwłaszcza wojewódzkich, do wymogów współczesności jest zagadnieniem szerszym, wykraczającym poza ramy niniejszego tekstu. W tym miejscu warto jednak odnotować

³⁰ Zeszyt odwiedzin. Dział Edukacyjny Informacji Internetowej. Czytelnia Internetowa PBW w Kielcach.

³¹ Strategię działań Wspólnoty Europejskiej w zakresie edukacji określił Traktat z Maastricht podpisany w 1992 r. Zob. M. Grabowska, B. Ratajczak, *Biblioteki w edukacji europejskiej (na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu)*, „Poradnik Bibliotekarzy” 2002, nr 5, s. 8–11.

inicjatywę mającą poprawić sytuację w tym zakresie. Na zorganizowanej w 2002 r. ogólnopolskiej konferencji pt. „Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w krajowej sieci współpracy” zwrócono m.in. uwagę na czekającą te placówki integrację systemową, która winna wzmocnić ich rangę w środowisku decydentów, edukacyjnym i bibliotekarskim³². Stwierdzenie to, mam taką nadzieję, dotyczy również Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach.

Wśród wielu zadań, jakie mają do spełnienia biblioteki szkół wyższych, szczególne miejsce w ich działalności zajmuje pełnienie przez nie funkcji ogólnouczelnianego ośrodka informacji naukowej. Mające już swoją ponad 35-letnią historię Politechnika Świętokrzyska i Akademia Świętokrzyska (wcześniej Wyższa Szkoła Pedagogiczna), należące do średniej wielkości uczelni wyższych w Polsce, szczególnie w latach 90. istniejącą do tej pory ofertę usług bibliotecznych w zakresie elektronicznych źródeł informacji znacząco rozszerzyły.

Biblioteka Główna Politechniki Świętokrzyskiej, gromadząca swoje zbiory zgodnie z prowadzonym profilem kształcenia, jest jedną z nowocześniejszych i dobrze wyposażonych w sprzęt komputerowy placówek w naszym regionie. Usytuowany w nowym trzykondygnacyjnym budynku w kształcie rotundy obiekt (jego budowę rozpoczęto w 1996 r., a w 2002 r. już w nim pracowano) jest miejscem kompleksowej obsługi użytkownika³³. Można tu korzystać zarówno z informacji dostępnej na nośnikach elektronicznych, jak i tradycyjnych.

W znacznie gorszej sytuacji lokalowej, bo bez własnego budynku, znajduje się Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej. Proces biblioteczny, obejmujący gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów, może zostać zahamowany, ponieważ biblioteka już od kilkunastu lat boryka się z trudnościami lokalowymi. Problem ten m.in. w 1998 r. na ogólnopolskiej konferencji naukowej zasygnalizowała dyrekcja tej placówki, informując, iż posiadane zasoby biblioteczne wyczerpały wówczas całkowicie powierzchnię magazynową³⁴.

Podejmowane przez władze uczelni prace remontowe i adaptacyjne na rzecz biblioteki rozwiązują ten problem, niestety, na krótko. W najbliższej przyszło-

³² Powyższą konferencję zorganizowano w dniach 3–4.10.2002 r. w Sulejówku k. Warszawy. J. Chruścińska, *Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne integrują się. Konferencja dyrektorów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 2, s. 19–20.

³³ Pełne dane o strukturze organizacyjnej biblioteki, jej komputeryzacji i projektach na przyszłość można znaleźć w informatorze: *Informator. Biblioteka Główna Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach*, red. D. Kapinos, Kielce 2001.

³⁴ M. Domańska-Nogajczyk, *O miejsce biblioteki w szkole wyższej. Próba modelu na przykładzie Biblioteki Głównej WSP w Kielcach*, w: *Biblioteka i informacja w systemie edukacji. Materiały konferencji naukowej. Kielce, 3–4 grudnia 1998*, red. H. Suchojad, Kielce 1999, s. 101.

ści te doraźne działania winny być zastąpione wybudowaniem budynku przeznaczonego na potrzeby omawianej placówki.

W bibliotekach obu uczelni istnieją, obok tradycyjnych, sprawnie działające komputerowe systemy biblioteczne, których budowę rozpoczęto na początku lat 90³⁵.

Sieć komputerową Biblioteki Głównej PŚ autorka poniższego tekstu wraz z Natalią Dziosą przedstawiła w artykule pt. *Nowoczesne formy obsługi informacyjnej w naukowych bibliotekach technicznych na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach*³⁶. Omówiono tam bazy danych dostępne na CD-ROM-ach, bazę – bibliografia publikacji pracowników, prace naukowo-badawcze dostępne w Oddziale Informacji Naukowej (obecnie jest to Oddział Systemów Komputerowych, Informacji Naukowej i Informacji Patentowej), a także informację patentową i wykorzystanie przez użytkowników Internetu jako źródła informacji. Do powyższego można dodać, iż czytelnicy korzystający z czasopism mają zapewniony wolny dostęp do półek.

Z kolei na komputerową sieć biblioteczną AŚ w 2001 r. składało się w sumie 99 komputerów, z tego 10 znajdowało się w Oddziale Informacji Naukowej. Pięć z nich, a w 2002 r. już sześć, podłączono do sieci Internet. Stanowiska komputerowe stanowią wyposażenie Czytelni Multimedialnej, gdzie udostępniane są, łącznie z możliwością otrzymania wydruku, zakupione bazy bibliograficzne i faktograficzne³⁷.

Liczba informacji udzielonych przez Oddział Informacji Naukowej BG AŚ w latach 2000–2002 wahała się od około 3800 w 2000 r. do 4200 w 2002. W tej liczbie znalazły się zarówno informacje bibliograficzne, stanowiące około 50% wszystkich udzielonych informacji, jak i katalogowe i rzeczowe. Największą dynamikę wzrostu odnotowano jednak w zakresie informacji udzielonych za pośrednictwem Internetu, od 132 w 2000 r. do 5070 w 2002³⁸.

Obie placówki prowadziły też i wypracowały w tym zakresie własne programy szkoleń bibliotecznych przeznaczonych dla użytkowników indywidualnych i grupowych w zakresie tradycyjnych i elektronicznych źródeł informacji. Omawiane biblioteki na swoich stronach domowych szeroko informują o prowadzonej działalności, zwłaszcza o świadczonych usługach informacyjnych:

³⁵ Zob. *Informator. Biblioteka Główna Politechniki...*, s. 24–25; J. Nowak, *Źródła informacji w służbie społecznościom lokalnym. Z doświadczeń Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach*, „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2002, nr 3, s. 42–49.

³⁶ „Studia Kieleckie”. Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza, Kielce 2000, nr 1, s. 121–131.

³⁷ Bazy te wymieniono w artykule J. Nowak, *Źródła informacji...*, s. 42–49.

³⁸ Sprawozdania roczne Oddziału Informacji Naukowej BG AŚ za lata 2000–2002.

PŚ – <http://lib.tu.kielce.pl>

AŚ – www.pu.kielce.pl/bg

Przedstawiony stan usług informacyjnych świadczonych przez biblioteki naukowe Kielc upoważnia do kilku wniosków natury ogólniejszej. Po pierwsze, działalność informacyjna bibliotek jest pochodną stanu organizacyjno-prawnego, finansowego, lokalowego i kadrowego tych placówek. O ile ten ostatni jest zadowalający (wszystkie analizowane placówki zatrudniały wykwalifikowany personel), to pozostałe wymagają poprawy. Istniejące przepisy prawne, nie zawsze jasno i wyraźnie sformułowane, mogą być przez samorzady traktowane niekiedy wybiórczo, a nadużycia tego rodzaju są szkodliwe dla procesu usamodzielnienia i krzepnięcia organizacyjno-prawnego bibliotek³⁹. Chociaż sytuacja powyższa nie miała miejsca w analizowanych placówkach, to jednak na to negatywne zjawisko należałoby w przyszłości zwrócić uwagę.

W badanym przeze mnie okresie charakteryzowane placówki nie dysponowały wystarczającymi środkami finansowymi. Do takiego wniosku można dojść chociażby na podstawie zaprezentowanego powyżej wyposażenia bibliotek w sprzęt komputerowy.

Budowana od początku lat 90. w bibliotekach PŚ i AŚ komputerowa sieć biblioteczna w odniesieniu do bibliotek publicznych, pedagogicznych oraz w bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego faktycznie mogła funkcjonować dopiero w drugiej połowie lat 90., kiedy to rozpoczęto wyposażanie tych bibliotek w sprzęt komputerowy. Trzy ostatnio wymienione placówki w zasadzie dopiero w latach 2000–2002 w sposób istotny uzupełniły swoją ofertę biblioteczną o elektroniczne źródła informacji. W tym okresie w bibliotekach Wyższego Seminarium Duchownego, PBW i WBP tworzono wydzielone czytelnice internetowe. Nie jest to dobrym prognostykiem na przyszłość, zwłaszcza w kontekście zmian, które czekają nasz kraj po wejściu do Unii Europejskiej. Budowa społeczeństwa informacyjnego nie jest bowiem możliwa bez aktywnego udziału w tym procesie bibliotek⁴⁰.

Mniejsze lub większe kłopoty lokalowe miały w zasadzie wszystkie – poza BG PŚ – omawiane tutaj placówki. Wydaje się, iż stworzenie czytelniczego lobby na rzecz bibliotek, mogłoby przynieść poprawę w tym względzie. Obecność w regionie takiej nieformalnej, ale cieszącej się zaufaniem miejscowej społeczności, grupy nacisku mogłaby wpłynąć na lokalne władze samorządowe i przynieść oczekiwany efekt w postaci podejmowania przez nie pozytywnych – dla rozwoju bibliotekarstwa – decyzji budżetowych. Jest to jednak proces

³⁹ Na problem ten zwrócił uwagę m.in. A. Tyws, *Biblioteki publiczne w granicach prawa*, „Bibliotekarz” 2000, nr 7/8, s. 8–11.

⁴⁰ Z. Żmigrodzki, *Biblioteki publiczne jako czynnik rozwoju nowoczesnej demokracji*, „Bibliotekarz” 1998, nr 1, s. 8–10.

dłuższy wymagający zmian w naszej świadomości, gdzie obok myślenia kategoriami gospodarki rynkowej winna się pojawić troska o właściwy rozwój oświaty, nauki i kultury. Tylko bowiem społeczeństwo o wysokim stopniu edukacji może w dłuższej perspektywie sprostać zadaniom, jakie niesie XXI wiek.

SELECTED PROBLEMS OF INFORMATION SERVICES OFFERED BY SCIENCE LIBRARIES IN KIELCE

Summary

This article presents information services of science libraries in Kielce: those of the Higher Seminary, Provincial Public Library, Provincial Pedagogical Library, Main Library of the Technical University in Kielce and the Main Library of Świętokrzyska Academy. The size of the libraries, financial situation, staff and library services are discussed. The computer equipment of the libraries is characterized, emphasizing the role of electronic information sources in information services of the discussed libraries.